

ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย
ของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Model of Behavioral Development in Democratically Political
Expression of Citizens in North-Eastern Region of Thailand

พิกุล มีมานะ¹

Pikul Meemana¹

รองศาสตราจารย์ ดร.สัณญา เคนาภูมิ²

Assoc. Prof. Dr. Sanya Khanaphum²

รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์³

Assoc. Prof. Dr. Pakdee Phosing³

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

Email: Chokooooon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง ศึกษาระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง การวิเคราะห์และตรวจสอบตัวแบบความสัมพันธ์เชิงเส้นของพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง การพัฒนาและประเมินตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการดำเนินการเก็บข้อมูลจากพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน ประเมินตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สถิติพื้นฐานเชิงพรรณนาและ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Doctor of Public Administration Students, Program in Public Administration, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha sarakham University

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

³ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

* ได้รับความเห็นชอบ: 27 สิงหาคม 2561; แก้ไขบทความ: 16 ตุลาคม 2561; ตอบรับการตีพิมพ์: 21 ตุลาคม 2561

Received: August 27, 2018; Revised: October 16, 2018; Accepted: October 21, 2018

วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมือง โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านการเรียกร้องทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง ต่อมาคือด้านการต่อต้านรัฐบาลมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย ส่วนด้านที่มีระดับพฤติกรรมน้อยที่สุดคือด้านการผลักดันนโยบายสาธารณะมีค่าเฉลี่ยที่ระดับ

ตัวแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุของตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม พบว่า การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P = 0.076$; < 0.05) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ CFI = 0.911, TLI = 0.969 ผ่านเกณฑ์ตามลำดับ ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี SRMR = 0.048, RMSEA = 0.010 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน สรุปได้ว่า ตัวแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุของตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้จากกรอบแนวคิดในการวิจัยมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ส่วนผลการประเมินตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมือง โดยสรุป ตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : 1. ตัวแบบ 2. การพัฒนาพฤติกรรม 3. การแสดงออกทางการเมือง 4. วิถีประชาธิปไตย

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the theoretical framework and behavioral levels regarding democratically political expression of people in north-eastern region of Thailand, to analyze and examine the linear relationship model of political expression of people in the certain area regarding the democracy, to develop and evaluate the behavioral model and to publish the study model as well as knowledge information.

Research tools to evaluate the behavior model regarding democratically political expression of people in north-eastern region of Thailand consist of questionnaires collecting data from 400 people with voting rights. Out of the total, 20 people are political activists. The fundamental descriptive statistics and the study of causal factors influencing political expression of people in north-eastern part regarding the democracy were employed to explain relationship among factors that affect people's political behaviors by using Structural

Equation Modeling (SEM) with statistically significant level at 0.05.

The research results reveal levels of opinion towards political expression of citizens in north-eastern part. The overall level is low. When considering each aspect. It was found that there were 2 aspects of political claims and political support. At least 2 levels are at the push of public policy and anti-government. In descending order, the political support was the highest Second, the political claims were moderate. Later, the anti-government at the same level, the most behavioral levels are the pushing of public policy. The structural model of the behavior model regarding democratically political expression of citizens in north-eastern region of Thailand are consistent with empirical data. Because of the harmony of the model overall found that the chi-square test (Chi-square) with statistically significant level at .05 ($P = 0.076$; < 0.05), this is a defined criterion. When considering a defined group index at a level greater than or equal to 0.90, it finds all indexes, including CFI = 0.911, TLI = 0.969, through the respective criteria. The index is defined at the level of less than 0.05 found that the index SRMR = 0.048, RMSEA 0.010 through criteria such as the same. Conclusion of the structural model of the behavior model regarding democratically political expression of citizens in north-eastern region of Thailand derived from the conceptual framework is in harmony with the empirical data. The assessment model of political behavior. In summary, model of the behavior model regarding democratically political expression of citizens in north-eastern region of Thailand from this research can be used to appropriately the highest level.

Keywords : 1. Model 2. Behavioral Development 3. Political Expression 4. Democracy

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ทั่วโลกต่างยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ที่ให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนและเป็นการปกครองที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด ดังคำกล่าวของท่านประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ได้ให้คำนิยามของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) ที่ได้รับการยอมรับและนำไปอ้างอิงกันอย่างกว้างขวางว่า “การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (government of the people, by the people, and for the people) ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว อำนาจอสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น เป็นอุดมคติ เพราะในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้

แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นหลักการและกระบวนการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยตามคำนิยามของอับราฮัม ลินคอล์น (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2539 : 13) การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกระบวนการ ทุกระดับ และทุกมิติ หรืออาจกล่าวได้ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน” (จรรยา สุภาพ, 2514 : 1) ส่งผลให้เกิดการแสดงออกทางการเมือง (Political Participation) ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของทุนนิยมของแต่ละช่วงเวลาทำให้ได้รับอรรถประโยชน์ ตลอดจนได้รับการตอบสนองเอาใจใส่จากนักการเมือง ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเมืองการปกครองโดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือที่เรียกอีกประการหนึ่งว่า “ประชาธิปไตยกินได้” (สนุก สิงห์มาตร, 2559 : 31-32)

ในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปลูกฝังระบอบทางสังคมที่อาจจะดูเหมือนว่าต่ำกว่าพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศ หมายความว่า พลเมืองที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้ก็คือ ข้อจำกัดของการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญ เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพ บางครั้งฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความมั่งคั่งจะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในขณะที่ความยากจนพลเมืองเองจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เมื่อพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น มีการเข้ามาส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับขึ้นมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่า บทบาทการแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแบบจริงจังและขาดความศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่จะรักษาและหวงแหนประชาธิปไตยที่จะไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งมาแย่งชิงเอาไปจากประชาชนได้ (กรรณิกา ชมดี, 2544 : 39) แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปก็ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ระบอบประชาธิปไตยแม้จะมีจุดอ่อนมีข้อโหว่มากมายเพียงใด ก็ยังดีกว่าเผด็จการทุกรูปแบบ (อมร รักษาสัตย์, 2537 : 54) ดังนั้น จะเห็นได้จากการเลือกตั้งในครั้งต่อมา พรรคการเมืองฝั่งที่พลเมืองตะวันออกเฉียงเหนือให้การสนับสนุนมักจะเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้งในแทบทุกครั้งไป สื่อให้เห็นถึงความมีหลักคิด อุดมการณ์ อุดมคติในการเลือกตัวแทนของตนตามระบอบประชาธิปไตยในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมาที่เป็นรูปธรรมจริง ๆ (พิบูล มีมานะ และ สนุก สิงห์มาตร, 2561 : 8) จึงถือเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนต้องพยายามสร้างตัวแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจนสามารถเกิดความรักและหวงแหนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ทำให้พลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความตื่นตัวทางด้านการเมืองนั้นมีอะไรบ้าง อีกทั้งในการเข้าไปมี

ส่วนร่วมกิจกรรมการแสดงบทบาททางการเมืองในหลายครั้งของเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่ผ่านมาว่ามีปัจจัยใดบ้าง ตลอดจนสร้างตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะอย่างไร เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่าพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองนั้นเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย
- 2.2 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.3 เพื่อการวิเคราะห์และตรวจสอบตัวแบบความสัมพันธ์เชิงเส้นของพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.4 เพื่อพัฒนาและประเมินตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.5 เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 ปัจจัยเงื่อนไขอิทธิพลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่
- 3.2 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ 1) การมีอุดมการณ์ทางการเมือง 2) การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง 3) แรงจูงใจใฝ่อำนาจ
- 3.3 ปัจจัยกระตุ้นและกดดันจากสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ 1) อิทธิพลบรรทัดฐานทางการเมือง 2) ความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง 3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 3.4 ปัจจัยสนับสนุนทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ 1) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม 2) การส่งเสริมจากรัฐ 3) ความใกล้ชิดกับนักการเมือง

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 4.1 ทำให้ทราบถึงระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองและทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 4.2 ทำให้ได้ตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สามารถนำไปใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งนำไปใช้ในการ

พัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน

4.3 นำข้อมูลผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งการพัฒนาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโอกาสต่อไป

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ค้นหากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 2 ศึกษาระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 3 วิเคราะห์และตรวจสอบตัวแบบความสัมพันธ์เชิงเส้นของพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 4 พัฒนาและประเมินตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากร ได้แก่ พลเมืองและเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน 16,878,002 คน (ข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้อมูลการใช้สิทธิออกเสียงประชามติ, 2559) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน (Taro Yamane, 1970 : 580-581)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 1 คือ แบบสอบถามที่ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งอิทธิพลต่อการแสดงออกทางการเมือง และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวน และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของพลเมือง โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) สร้างตัวแบบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทำการวิเคราะห์แยกแยะผลการวิจัย แล้วจัดหมวดหมู่ใหม่ให้เห็นปัจจัยเหตุปัจจัยผลตามลำดับของการเกิด (Birth Order) พฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย และการประเมินตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2005) โดยใช้

ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทโดดเด่นในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ จำนวน 20 คน คัดเลือกด้วยวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

6. ผลการวิจัย

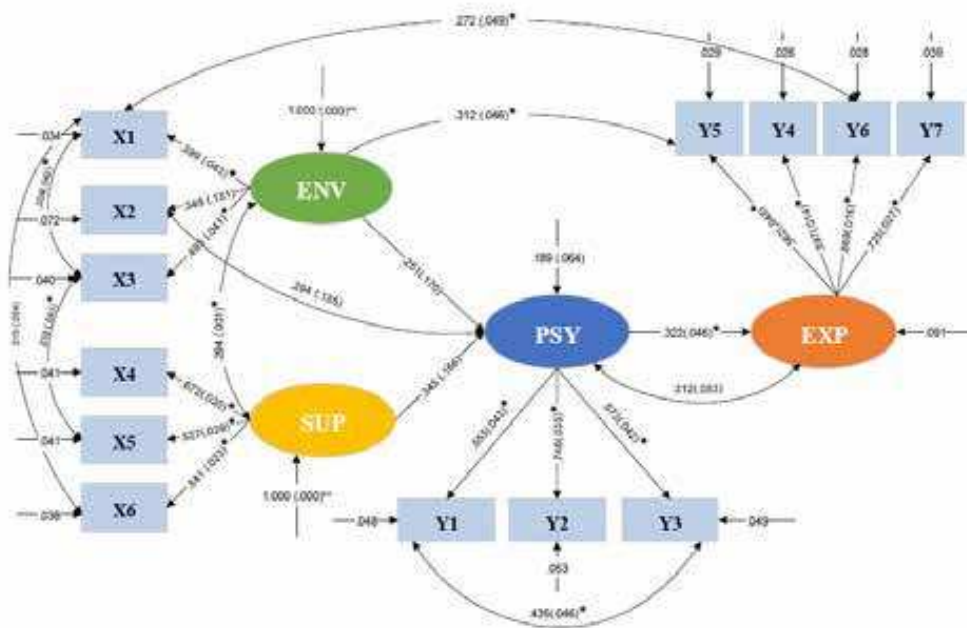
6.1 ผลการศึกษากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ พฤติกรรมการแสดงออกทางการเมือง (ตัวแปรตาม) ประกอบด้วย พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออกของปัจเจกบุคคลที่สื่อถึงหรือที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การเรียกร้องทางการเมือง การสนับสนุนทางการเมือง การผลักดันนโยบายสาธารณะและการต่อต้านรัฐบาล และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมือง (ตัวแปรต้น) ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้หรือสิ่งเร้าที่สนับสนุนให้บุคคลในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในลักษณะต่าง ๆ ประกอบด้วย อุดมการณ์แบบประชาธิปไตยการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง แรงจูงใจใฝ่อำนาจ อิทธิพลอรรถประโยชน์ทางการเมือง ความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม การส่งเสริมจากภาครัฐและความใกล้ชิดนักรการเมือง

6.2 ผลการศึกษาระดับการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โดยรวมมีระดับพฤติกรรมของพลเมืองเกี่ยวกับตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย ($\bar{x} = 2.55$, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 0.85) รองลงมาคือ ด้านการเรียกร้องทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.61$, S.D. = 1.10) ต่อมาคือด้านการต่อต้านรัฐบาลมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย ($\bar{x} = 2.52$, S.D. = 0.74) ส่วนด้านที่มีระดับพฤติกรรมน้อยที่สุดคือด้านการผลักดันนโยบายสาธารณะมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย ($\bar{x} = 2.35$, S.D. = 1.20)

6.3 ผลการวิเคราะห์และตรวจสอบตัวแบบความสัมพันธ์เชิงเส้นของพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ความกลมกลืนของตัวแบบในภาพรวม พบว่า การทดสอบไคเรสแควร์ (Chi-square) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P = 0.0000$; <0.05) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ CFI = 0.764, TLI = 0.698 ยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามลำดับ ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี SRMR = 0.105, RMSEA = 0.168 ยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้จากกรอบแนวคิดในการวิจัยยังไม่มี ความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.4 ผลการพัฒนาและประเมินตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

ของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความกลมกลืนของตัวแบบในภาพรวม พบว่า การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P = 0.0000$; <0.05) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ CFI = 0.911, TLI = 0.969, ผ่านเกณฑ์ตามลำดับ ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี SRMR = 0.048, RMSEA = 0.010 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน จึงสรุปได้ว่า ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้จากกรอบแนวคิดในการวิจัยมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังแผนภาพ

$\chi^2 = 129.116$, $df = 67$, $P\text{-Value} = 0.076$, $CFI = 0.911$, $TLI = 0.969$, $SRMR = 0.048$, $RMSEA = 0.010$, $\chi^2/df = 1.927 > 2$

แผนภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.5 ผลการสร้างตัวแบบพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านการกระตุ้นและกดดันจากสภาพแวดล้อมทางการเมือง ส่งผลให้เกิดอิทธิพลหรือแรงจูงใจทางการเมือง ความเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองตลอดทั้งก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พร้อมทั้งปัจจัยด้านสนับสนุนทางการเมืองซึ่งประกอบด้วยการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม การส่งเสริมจากรัฐและความใกล้ชิดทางการเมือง ร่วมกันส่งผลต่อจิตวิทยาของพลเมืองก่อให้เกิดการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เกิดแรงจูงใจใฝ่อาณาจัก เกิดการมีอุดมการณ์ทางการเมือง ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันได้แก่ การเรียกร้องทางการเมือง การสนับสนุนทางการเมือง การผลักดันนโยบายสาธารณะ และการต่อต้านรัฐบาลดังที่นำเสนอแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย
ของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.6 ผลการประเมินตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อตัวแบบโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.28) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 3 ด้านโดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านความถูกต้อง ($\bar{x}$ = 4.35) รองลงมาด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.30) ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.25) และด้านอรรถประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.20) น้อยที่สุดตามลำดับ กล่าวโดยสรุป ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมระดับมากที่สุด

7. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้ระดับพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าโดยรวมมีระดับพฤติกรรมการณ์ของพลเมืองเกี่ยวกับตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมการณ์แสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสนับสนุนทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านการเรียกร้องทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยที่ระดับปานกลาง ต่อมาคือด้านการต่อต้านรัฐบาลมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อย ส่วนด้านที่มีระดับพฤติกรรมน้อยที่สุดคือด้านการผลักดันนโยบายสาธารณะมีค่าเฉลี่ยที่ระดับน้อยซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สนุก สิงห์มาตร (2559 : 143-144) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของ

ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อ และประสานงาน กับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ย มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองรองลงมาคือด้านการรณรงค์ออก เสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับ พรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง

เมื่อพิจารณาระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายด้านและรายชื่อ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การเรียกร้องทางการเมืองผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเรียกร้องทางการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า พลเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นส่วนใหญ่จะการเรียกร้องหรือมีข้อเสนอเกี่ยวกับการเมืองในพื้นที่อยู่บ้าง นั้นอาจเป็นเพราะในช่วงระยะเวลาหลังปี 2557 เป็นต้นมา เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น รัฐประหารเกิดขึ้น มีการต่อสู้ทางการเมืองหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่จากการใช้กฎหมายของรัฐบาลที่เคร่งครัดของรัฐบาลที่บริหารประเทศ ทำให้เกิดการจับกุม การปรับทัศนคติสำหรับพลเมืองที่มีความเห็นต่างทางการเมืองมากขึ้น รวมทั้งรัฐบาลเองต้องการให้เกิดความปรองดองของพลเมืองในประเทศ จึงส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านการเรียกร้องทางการเมืองน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นาวิวรรณ กลิ่นรัตน์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในกระแสโลกาภิวัตน์พบว่า เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีทุนเสรีแทรกซึมเข้าไปทุกอณูนั้น มักเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อมีการคาดการณ์ว่าจะสูญเสียผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและอาจเผชิญกับความยากลำบาก เมื่อผลประโยชน์ของตนได้รับการแก้ไขแล้ว ก็พร้อมที่จะหยุดการเคลื่อนไหว ในขณะที่ชนชั้นกลางที่มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายของรัฐอย่างแข็งขันและเรียกร้องให้รัฐหันมาเอาใจใส่กับส่วนอื่น ๆ ของสังคม และมักออกมาเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอ กลับมีไม่มากนัก

2. การสนับสนุนทางการเมือง พบว่า ระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการสนับสนุนทางการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลางที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า พลเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นส่วนใหญ่จะการสนับสนุนทางการเมืองหรือมีการช่วยเหลือเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยในด้านต่าง ๆ ของพลเมืองในพื้นที่อยู่บ้าง นั้นอาจเป็นเพราะในช่วงระยะเวลา 3 - 5 ปีที่ผ่านมาหลังเกิดเหตุการณ์ที่สำคัญทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น รัฐประหารเกิดขึ้น มีการต่อสู้ทางการเมืองหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคและการบริหารประเทศของรัฐบาลในชุดปัจจุบันได้ใช้กฎหมายของรัฐบาลที่เคร่งครัดของรัฐบาลที่บริหารประเทศ รวมทั้งรัฐบาลเองพยายามต้องการให้เกิดความปรองดองของพลเมือง

ในประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านการสนับสนุนทางการเมืองอยู่พอสมควร วิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลลภ วิบูลย์กุล (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ครูส่วนใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความเคลื่อนไหวของนักการเมือง พรรคการเมือง และด้านปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองมีการรับรู้ในระดับมาก ส่วนด้านนโยบายกิจกรรมและการดำเนินงานของรัฐบาลมีการรับรู้ในระดับปานกลาง ด้านความคิดเห็นทางการเมืองนั้น ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงและสนับสนุนพรรคการเมืองครูมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ

3. การผลักดันนโยบายสาธารณะ พบว่า ระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการผลักดันนโยบายสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า วิธีการกำหนดนโยบายสาธารณะยังคงเป็นเรื่องของฝ่ายการเมือง รัฐบาล ฝ่ายราชการ ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและมิติต่างๆ อย่างไม่สมดุล โดยนโยบายสาธารณะส่วนใหญ่ มุ่งไปที่เรื่องของเศรษฐกิจ และการได้โอกาสของคนบางกลุ่ม ในขณะที่คนส่วนใหญ่เสียโอกาสและเสียเปรียบ ส่งผลให้พลเมืองเข้าไม่ถึงกระบวนการนโยบายของรัฐ ขาดองค์ความรู้และข้อมูลหลักฐานทางวิชาการที่นำมาสนับสนุนอย่างพอเพียงและขาดระบบการติดตาม ตรวจสอบ ถึงแม้พลเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพยายามที่จะผลักดันแนวนโยบายสาธารณะแต่ก็ยังไม่สำเร็จสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพัฒน์ ลากิจิตร (2550 : 186-190) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านองค์การ (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานอบต. ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วยการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

4. การต่อต้านรัฐบาล พบว่า ระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการต่อต้านรัฐบาล โดยรวม อยู่ในระดับน้อยที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า เพราะในช่วงระยะเวลาหลังปี 2557 เป็นต้นมา เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญทางการเมือง เช่น การทำรัฐประหาร พลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการต่อสู้ทางการเมืองหรือการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งสัญญาณเตือนรัฐบาลว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพมากเกินไป มีความพยายามในการสอดประสานกับฝ่ายต่อต้าน ผู้ชุมนุมที่เป็นพลเมือง กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เพื่อลดความชอบธรรมของฝ่ายผู้ชุมนุมและดำรงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาลรวมทั้งรัฐบาลเองก็มีความพยายามต้องการให้เกิดความปรองดองของพลเมืองในประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการต่อต้านรัฐบาลอยู่พอสมควรจึงทำให้ระดับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญญา นวลเปียน (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลักได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำรวมหมู่ด้วยการเดินขบวน และการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐแต่กลับพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมัชชาคนจน ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลของการวิจัย ผู้ดำเนินการวิจัยนำตัวแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อพัฒนาศักยภาพพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยสามารถดำเนินการได้ตามโครงการ ดังนี้

8.1.1 โครงการเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมืองให้กับชุมชนสู่วิถีประชาธิปไตยแบบสากล และยั่งยืนของรัฐสภา

8.1.2 โครงการเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเมืองให้กับชุมชนสู่วิถีประชาธิปไตยแบบสากล และยั่งยืน กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

8.1.3 โครงการสร้างพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองสู่วิถีประชาธิปไตยให้ยั่งยืน สภาเยาวชนแห่งชาติ

8.1.4 โครงการส่งเสริมนักประชาธิปไตยต้นแบบให้กับเด็กและเยาวชนบนพื้นที่ราบสูง

8.1.5 โครงการส่งเสริมเด็กและเยาวชนบนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยต้นแบบ นักการเมืองคุณภาพ

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของพลเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8.2.2 ควรศึกษาวิจัยตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของสตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8.2.3 ควรศึกษาวิจัยตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

9. เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ชมดี. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรรยา สุภาพ. (2514). การเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

- นาวิวรรณ กลิ่นรัตน์. (2550). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในกระแสโลกาภิวัตน์**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประหยัด หงษ์ทองคำ. (2539). **พัฒนาการทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์พาพาส จำกัด.
- ปริญญา นวลเปียน. (2543). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิกุล มีมานะ และสนุก สิงห์มาตร. (2561). **ประชาธิปไตย Thailand 4.0 ความมั่นคงของชาติพันธุ์อีสาน**. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ครั้งที่ 3 วันที่ 11-12 มกราคม 2561. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 219-228.
- วัลลภ วิบูลย์กุล. (2544). **การรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมทางการเมืองของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สนุก สิงห์มาตร. (2559). **รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 5(3). 29-44.
- _____. (2559). **รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สิริพัฒน์ ลากิจิตร. (2550). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร รักษาสัตย์. (2537). **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- Taro Yamane. (1970). **Statistics : An Introductory Analysis**. 2nded. Tokyo : John Weatherhill, Inc.

10. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับการสนับสนุนการวิจัยแผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ ตามทิศทางการยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรมประเภทบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2562 และขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ผู้ให้คำแนะนำ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง, อาจารย์ ดร.สนุก สิงห์มาตร, อาจารย์ ดร.วิภาพรรณ อุปนิสากร, อาจารย์ ดร. สุวิมล สมไชย และอาจารย์ ดร.ณรงค์ ภูเี่ยมจิตร ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย และครอบครัวที่ช่วยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดเวลา